

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий
співробітник

**130 років від дня народження
Левка Ревуцького (1889–
1977), українського композитора,
педагога**

Левко Миколайович Ревуцький народився 20 лютого 1889 у с. Іржавець (тепер Чернігівщина). Навчався у Прилуцькій (1899–1903) і Київській гімназії № 7 (1903–1907), у київській музичній школі М. Тутковського, з 1904 – у Музично-драматичній школі М. Лисенка, з 1913 – у консерваторії. Закінчив юридичний факультет Київського університету (1915), Київську консерваторію по класу композиції Р. Глієра (1916).

1916–1918 перебував в армії, на фронтах I світової війни. 1919–1924 працював діловодом на залізничних станціях в Ічні, потім Прилуках. Влітку 1919 був заарештований ЧК, дивом уберігся від розстрілу. Брав участь в організації Прилуцької філії Всеукраїнського музичного товариства ім. М. Леонтовича (1922), виступав як піаніст-соліст та концертмейстер співаків та Прилуцької хорової капели, для якої написав кантату «Хустина» на слова Т. Шевченка. Від 1924 – викладач Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка в Києві (з 1934 – Київської консерваторії), професор (1935).

Максим Рильський назвав педагогічну діяльність Левка Ревуцького творчим подвигом. Як педагог-музикант, виховав плеяду талановитих українських композиторів, серед яких Георгій та Платон Майбороди, Вадим Гомоляка, Микола Дремлюга, Віталій Кирейко, Яків Липинський та ін. Можливо, за браком часу, а скоріше зі скромності, він – учений і педагог – не залишив нам книги про свої методи викладання. Про «таїнства» педагогічної творчості Ревуцького можна дізнатися лише з розповідей його учнів.

Слово Віталію Кирейку: «Він якимсь непомітно цікавився тим, що ми читаємо, як ставимося до тих чи тих напрямів у живописі, скульптурі, архітектурі... Ми, учні Левка Миколайовича, вважаємо його за свого

Лютий 2019. Постаті

духовного батька. Його виняткова доброзичливість, чуйність, увага виявлялася навіть у дрібних життєвих деталях. Скажімо, у важкі післявоєнні часи він і фінансово допомагав своїм учням, тобто просто давав гроші без повернення».

«Я не раз бачив Левка Миколайовича, – писав Максим Рильський, – у колі його учнів, бував і на його лекціях. У ставленні майстра до учнів є щось зворушливе, ніжне. Про це розповідати важко. Скажу одне: він ніколи не прагне засліпити своєю найширшою ерудицією, вчить мислити самостійно і творити по-своєму, поважаючи при цьому всю неосяжну спадщину минулого».

У щоденнику Левко Ревуцький занотував: «Кажуть, що чуття творця до свого твору таке ж дуже, як почуття матері до своєї дитини. Але мені відоме й інше почуття – почуття педагога до своїх вихованців, яким він протягом багатьох років віддавав усе своє вміння, свій досвід, своє серце і свою душу, і доводиться розлучатися з ними, коли вони самостійно виходять у світ. Тоді їхня доля стає твоєю долею, їхні радощі – твоїми радощами, їхній біль і печаль – твоїми».

30 березня 1977 Левко Ревуцького не стало. Закінчилося довге, насичене подіями, радощами і болями життя великого Майстра, але музика Л. Ревуцького продовжує звучати, вона – невід’ємна частка національної музичної культури, неповторний яскравий зразок в історичному розвитку українського мистецтва.

**100 років від дня народження
Василя Онищука (1919–
1989), українського педагога,
фахівця у галузі дидактики**

Василь Онисимович Онищук народився 26 лютого 1919 в с. Жабокричі Крижопільського району на Вінничині у селянській родині. З 1927 по 1934 навчався в 7-річній школі. У 1935 вступив до Одеського консервного технікуму. Після II курсу перейшов на IV курс вечірнього робітфаку при Одеському університеті. Закінчивши робітфак (1938), вступив на географічний факультет Одеського університету. Війна перервала навчання, і юнак добровільно попросився на фронт, восени 1941 брав участь в обороні Криму. У бою був тяжко поранений і опинився у ворожому тилу. Після часткового одужання за допомоги місцевих жителів В. Онищук пробрався до рідного села, де жила його мати. Ця територія була окупована румунами. Після звільнення окупованої території у 1944 районна влада залишила В. Онищука у районі й призначила його директором се-

мирної школи. У 1944–1945 він брав участь у боях (Румунія, Польща, Німеччина, Чехословаччина) як розвідник-артилерист. У жовтні 1945 Василь Онисимович був демобілізований, повернувся до Одеського університету, який закінчив у червні 1946.

Одержав призначення в Бершадське педагогічне училище, де працював до 1955, викладаючи педагогіку, психологію, географію і методику географії. Від серпня 1955 до березня 1959 працював завучем Плисківської середньої школи у Вінницькій області. У 1957–1958 водночас з основною роботою Василь Онисимович навчався в річній аспірантурі Інституту методів навчання АПН РРФСР (Москва). В грудні 1958 захистив кандидатську дисертацію і почав працювати старшим науковим співробітником відділу дидактики Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, а з грудня 1965 – завідувачем сектора дидактики цього інституту (з жовтня 1970 – відділу дидактики).

Наукові інтереси Василя Онисимовича зосереджено у галузі дидактики. Він досліджував зміст і структуру засвоєння учнями знань, формування навичок і вмінь, шляхи підвищення якості знань та ефективності процесу навчання; типологію, структуру й методику уроку тощо. Вчений опублікував понад 20 книг для вчителів, зокрема «Дидактичні умови усвідомлення учнями навчального матеріалу (V – VIII класи)» (1964), «Вправи учнів на уроках» (1966), «Узагальнення і систематизація знань учнів (IV – VIII класи)» (1970), «Типи, структура і методика уроку в школі» (1973, 1976) та ін.

Василь Онищук був багатогранною людиною: багато читав, цікавився історією, філософією, українською і зарубіжною літературою, любив розводити квіти, працювати в саду. Разом з дружиною Вірою Іванівною виховав двох дітей: Зою і Олега. Уже важкохворим, Василь Онисимович пішов на пенсію (1982), проте продовжував працювати. У 1987 за його редакцією побачила світ колективна праця «Дидактика сучасної школи», в якій висвітлюються актуальні питання дидактики.

У фондах Педагогічного музею України зберігається близько 20 праць В. Онищука, серед яких 3 книги з дарчими написами автора.

Помер Василь Онищук 29 листопада 1989 у Києві.

**130 років від дня народження
Євгена Вирового (1889 –
1945), українського культурно-освітнього діяча, видавця,
педагога, філателіста, засновника
«Українського видавництва в Катеринославі»**

Євген Семенович Вировий народився 27 лютого 1889 у містечку Сміла (нині – Черкащина). Вищу освіту отримав в Учильсько-му інституті у Глухові. Вчителював у Жмеринці. За сприяння Дмитра Дорошенка 1910 приїхав до Катеринослава, де до 1919 викладав французьку мову в комерційній школі у А. Снявського.

Дмитро Дорошенко у замітці «Пам’яті Євгена Вирового» згадував: «Антін Снявський... намагався запрошувати на посади до

своєї школи українців, і я порекомендував йому Вирового... Він виявив великий педагогічний хист, любов до дітей, діти любили його. Тут, у Катеринославі, розвинув Вировий і широку громадську працю голови в місцевій «Просвіті» та в її сільських філіях. У наддніпрянському місті Євген Вировий подружився з Дмитром Яворницьким, Адрианом Кащенком, Василем Бідновим, Петром Наріжним. Коли у 1916 царська влада закрила в Катеринославі «Просвіту», він заснував «Українське видавництво».

Відтоді видавництво українських книжок стало справою всього життя Є. Вирового. «Українським видавництвом в Катеринославі» для дітей і молоді було у 1916–1918 надруковано 40 видань у Катеринославі; від квітня 1919 видано 18 книжок у Кам’янці, 15 – у Відні; у 1920 у Лейпцигу побачили світ ще 4 видання.

Навесні 1917 став ініціатором створення та головою Українського учительського товариства в Катеринославі (1917–1918), головою Культурно-просвітньої комісії Трудового конгресу в Києві (1919). У незалежній Українській державі (1918) був організатором Шевченківських свят у Катеринославі.

У 1919 Є. Вировий виїхав за кордон і оселився в Празі. Тут продовжив видавничу діяльність, видавав книги Дмитра Чижевського, Дмитра Антоновича, Софії Русової, Олександра Олеся й ін. У грудні 1922 під орудою Євгена Вирового було засновано «Видавництво Української молоді», яке почало свою діяльність з улаштування виставки української книжкової продукції в Німеччині за 1922. У 1926–1934 він – голова Українського товариства прихильників книги. У 1931–1933 – комендант спілки українських пластунів-емігрантів, активний співробітник Української загальної енциклопедії «Книга знання».

Освітня діяльність в Україні та видавничі справи в еміграції пов’язували Євгена Вирового із Софією Русовою. На 75-річний ювілей відомої освітянки Євген Семенович із надією написав: «Та ще найгарячіше бажаю Вам – дочекатися визволення України і вільної рідної освіти на українській землі!».

Євген Вировий відбувся і як один із загальнонавчених авторитетів філателістичного світу: в 1937 про нього надрукував допис лондонський довідник «Хто є хто у філателії». Його з певністю можна вважати основоположником філателістичної україніки.

Євген Вировий трагічно загинув 17 травня 1945, коли викинувся з вікна своєї квартири під час спроби його арешту радянськими спецслужбами.

У 2015 вулицю Кочкіна у Дніпрі перейменовано на вулицю Євгена Вирового.

ПЕДАГОГІЧНА Й ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЛЬНІСТЬ

Почалося все у далекому 1939-му, коли Знамянським відділом освіти І.Г. Ткаченко був призначений на посаду директора Богданівської вечірньої школи, яку мав сам й організувати. Молодий і завзятий директор вечірньої школи не тільки розв’язав усі проблеми з приміщенням, меблями, навчальним процесом, – до нього потяглась сільська молодь. Він викладав усі предмети, на які не знаходилися спеціалістів – математику, фізику, російську й німецьку мови. Родом із сусіднього Цибулевого, Іван Ткаченко приріс душою до розпочатої ним у Богданівці справи, і не погодився навіть на одержану пізніше пропозицію переїхати в райцентр і викладати в Знамянській десятирічці.

У 1944 р., шойно було визволено Знамянський район від окупантів, І.Г. Ткаченка призначено директором Богданівської середньої школи, якою він керував протягом кількох десятиріч.

Розпочавши, як ми тепер сказали б, довгостроковий експеримент, уже у 1945 р. І.Г. Ткаченко стає науковим кореспондентом НДІ педагогіки УРСР. З другої третини 50-х років з’являються перші публікації Івана Гуровича, у яких він висвітлює досвід роботи колективу Богданівської школи. Його турбують питання політехнічного навчання на уроках і в позакласній роботі, поєднання розумового і фізичного розвитку, створення умов для ефективної підготовки юного покоління до життя.

1956 рік. У Богданівській школі створено учнівську навчально-виробничу бригаду і відкрито літній табір праці і відпочинку «Дружба».

У 1957 це вже п’ять ланок, в які об’єднано 102 учні 8–10 класів.

З 1958 р. школа має власне навчально-дослідне господарство, яке складається з угідь, призначених під посіви польових і городніх культур з відділеннями і сівообмінами (55 га), садка (5 га) і пасіки (8 вуликів), групи сільськогосподарських тварин, які знаходяться на фермах колгоспу; техніки (трактори ДТ-54 і ДТ-20, комбайни, сівалки) – виділені учням з місцевого господарства; ручні знаряддя праці; транспорт (автомобілі, візки); посівний матеріал, добрива, отрутохімікати. У 9–10 класах уведено виробниче навчання.

Це не була гра у доросле життя, це були дорослі стосунки між учнями і вчителями, з усією відповідальністю за рішення, за вчинок, за ефективність власної праці і її результати.

У 1960 р. у Богданівській середній школі відбулося виїзне засідання НДІ педагогіки УРСР з питань трудового виховання. Одна за одною виходять статті і книги педагога-новатора. Усього опубліковано 8 книг І.Г. Ткаченка і близько 200 його статей.

У посібнику «Навчально-виробнича і виховна робота в учнівській бригаді» (1964 р.) читаємо: «Проведення виробничих дослідів в учнівській бригаді, творча праця з членами бригади в галузі раціоналізації і винахідництва, а отже, впровадження науки у сільськогосподарське виробництво – можливе лише при умові глибокого засвоєння учнями основ наук, загальноосвітніх і політехнічних предметів, а також дисциплін виробничого навчання».